

23 במאי 2016

לכבוד
ח"כ איתן כבל
יו"ר ועדת הכלכלה
הכנסת, ירושלים

שלום רב,

הנדון: דיון לציון יום השפה הערבית בנושא - שילוט בשפה הערבית בתחבורה ציבורית –
נייר עמדה בנושא הנגשת שירותי משרד התחבורה בשפה הערבית

לקראת הדיון מחר, 24.5.16 לציון יום השפה הערבית בנושא שילוט בשפה הערבית בתחבורה הציבורית, להלן עמדת האגודה לזכויות האזרח בנוגע להנגשת שירותי משרד התחבורה בשפה הערבית.

רקע

כחלק מהשינוי המבורך שבו נוקט משרד התחבורה בהרחבת הנגישות והנוחות בשירותי התחבורה הציבורית בישראל לציבור בכללותו, אושר בשנת 2010 תיקון 98 לפקודת התעבורה, שבמסגרתו נוספו סעיפים 71ב', 71ג', 71ד' ו-71ה' לפקודה (להלן: התיקון). סעיפים אלו מסדירים את הנושאים של מרכז מידע ארצי לתחבורה ציבורית, שילוט ומידע בתחנות של אוטובוסים ומוניות שירות, שילוט אלקטרוני בתחנות ומסירת מידע ללא תשלום.

בשנה האחרונה אנו עדים ליישום בפועל של תיקון זה במספר אזורים. אולם לצערנו, וחרף הדגשת הדברים מצד ארגוני חברה אזרחית בפני הגורמים הרלוונטיים במשרד התחבורה עוד בשלב התכנון וההכנה של התהליך, השינויים שמבוצעים בעקבות תיקון הפקודה אינם מתחשבים דימ בצורכי האוכלוסייה הערבית בישראל, ובראשם שילוב השפה הערבית בשילוט ובהצגת המידע החיוני לנוסעים בתחנות האוטובוסים ומוניות השירות ברחבי המדינה.

במסגרת סדרת התכתבויות מהשנה האחרונה בין האגודה לזכויות האזרח ומשרד התחבורה בנושא, נמסר לנו ע"י נציגי משרד התחבורה כי ישנם צעדים שהמשרד מבצע על-מנת לשלב את השפה הערבית באמצעי השילוט השונים, שחלקם יצא כבר לפועל, ושחלקם יושלם בראשית שנת 2016. בין היתר נמסר לנו, כי שילוט משולב בשפה הערבית והעברית יוצב ב-5000 תחנות אוטובוס מתוך כ-30,000 תחנות האוטובוס הנמצאת בישראל, וזאת בנוסף ל-100 שלטים אלקטרוניים, שיוצבו ביישובים הכלולים בתכנית החומש לפיתוח כלכלי של האוכלוסייה הערבית (החלטת ממשלה 1539). זאת, בנוסף להנגשת אתר האינטרנט ושירות המענה הטלפוני של משרד התחבורה בשפה הערבית.

כבר נציין, כי למרות החשיבות של השינויים המתוארים הן ברמה העקרונית והן ברמה הפרקטית, אנו משוכנעים כי מספר השלטים שיוגשו לאוכלוסייה הערבית, כפי שנמסר לנו ע"י משרד התחבורה, הוא מזערי יחסית למספר השלטים הכולל הקיים היום במדינה ואינו מספק מענה ראוי לצורכי החברה הערבית בישראל, אשר אינה מתגוררת כולה באזור גיאוגרפי אחד, ושמשתמשת באופן קבוע במגוון השירותים של משרד התחבורה ברחבי הארץ.

זאת ועוד, אין בידינו כל מידע מעודכן לגבי הנקודה החשובה והמכרעת של **הפריסה הגיאוגרפית** של השילוט בערבית ברחבי הארץ, והיישובים שבהם יוצבו השלטים המשולבים בערבית ובעברית. כמו כן, אין בידינו מידע מעודכן ולו"ז לגבי התקדמות תהליך היישום של התוכנית האמורה להנגשת שירותי משרד התחבורה בשפה הערבית, הצעדים שכבר התבצעו והצעדים המתוכננים בעתיד הקרוב.

מעמדה של השפה הערבית במדינת ישראל כשפה רשמית

אין צורך להכביר במילים על מעמדה של השפה הערבית כשפה רשמית במדינת ישראל ולגבי חובתן של רשויות המדינה לספק שירות בשפה זו. בבג"ץ 4112/99 **עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל ואח' נ' עיריית תל-אביב-יפו** (פ"ד נו(5) 393 עמ' 481 (2002)) נדחתה עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה, שביקש לתחום את מעמדה ומקומה של השפה הערבית במרחב הציבורי לאותם מקומות בערים המעורבות שבהם נמצאים תושבים ערבים בשיעורים גבוהים:

"מעמדה של השפה הערבית כלשון רשמית, אינו מתיישב עם צמצום השילוט לאזורים מסוימים בתחומי הרשויות המקומיות המשיבות. לצמצום זה יש אף קונוטציה פוגעת".

זאת ועוד, אי שילובה של השפה הערבית בשירותי התחבורה הציבורית אף מנוגד לתכליתו של **חוק איסור הפליה במוצרים, שירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים תשס"א-2000**, אשר בא למנוע הדרה ואי-מתן שירות שווה, בפרט לקבוצות שסבלו מהפליה ומהדרה חברתית היסטורית.

כאמור, יש חשיבות רבה למימוש זכותם של האזרחים הערבים, המהווים כ-20% מתושבי המדינה, לשימוש ולנוכחות של השפה הערבית במרחב הציבורי בישראל בכלל ובתחבורה הציבורית בפרט. יש בכך כדי להנגיש את השירותים הציבוריים ולהבטיח שימוש יעיל ושוויוני בהם לכלל האוכלוסייה. בהקשר של התחבורה הציבורית ברור מאליו כי נפקדותה של הערבית מהשילוט ומהמידע פוגעת ביכולתם של האזרחים הערבים להשתמש בשירותיה.

תחבורה ציבורית חשובה במיוחד עבור אוכלוסיות פריפריה ואוכלוסיות חלשות מבחינה סוציו-אקונומית, אשר אין באפשרותן לנסוע ברכבים פרטיים, והיא תנאי הכרחי עבורם לתעסוקה ולהגעה לשירותים בסיסיים (לגברים, ולנשים עוד יותר). באופן מצער, החברה הערבית בישראל נופלת לתוך שתי קטגוריות אלה, ולפיכך הפגיעה בה בשל חוסר הנגישות השפתית של התחבורה הציבורית, גדולה במיוחד.

הנגשת השפה הערבית לא רק שתבטיח את הזכות לשוויון ולכבוד של האזרחים הערבים ואת החובה עפ"י דין להבטיח הנגשת שירותים בשפה הערבית, אלא גם שהיא תבטיח לכלל הנוסעים את ההרגשה שהתחבורה הציבורית היא מקום מזמין עבורם; תקדם סובלנות וקירבה בין האוכלוסייה הערבית והיהודית, וזאת לצד מאבק בגזענות ודעות קדומות.

תקצוב

בהקשר זה נציין שכפי שעולה מפרסומים בתקשורת, עד לסוף שנת 2014 רק 7% מתקציב הסובסידיה השנתית לתחבורה הציבורית בישראל הוקצה ליישובים הערבים, אף שהאוכלוסייה ביישובים אלו מהווה 15.3% מאוכלוסיית מדינת ישראל.¹ על רקע אפליה מרובת שנים זו, החליטה ממשלת ישראל בסוף שנת 2014 להקצות כ-120 מיליון שקל לתחבורה הציבורית בחברה הערבית.² לאור האמור, יש להניח שקיימים בקופת המדינה ובקופת משרד התחבורה בפרט **תקציבים ייעודיים** לשם הנגשה ושיפור התחבורה הציבורית בחברה הערבית, שמאפשרים למדינה לצמצם את הפערים הקיימים היום בין השירותים שניתנים לחברה הערבית לבין אלה הניתנים לחברה היהודית בכל הקשור לתחבורה ציבורית, ולשים קץ לפגיעה הקשה בזכות לשוויון ולכבוד של אזרחי המדינה הערבים, ולקיים את חובתה בדין ביחס למעמדה של השפה הערבית כשפה רשמית במדינה.

סיכום

לאור האמור לעיל, **אנו מבקשים, כי שר התחבורה יספק מידע על התקדמות תהליך ההנגשה של שירותי המשרד לשפה הערבית, ובפרט:** כמה שלטים בשתי שפות יוצבו ברחבי הארץ ומה תהיה הפריסה הגיאוגרפית של אותם שלטים בחלוקה לאזורים וליישובים? כמה מהשלטים האמורים הם שלטים אלקטרוניים, וכמה סטטיים? ומה האחוז של שלטים אלה מסה"כ השלטים המוצבים בתחנות אוטובוס ברחבי המדינה? האם אתר האינטרנט, אפליקציית הטלפונים הסלולריים, והמענה הטלפוני של משרד התחבורה נגישים וזמינים בשפה הערבית? במידה ולא, מהו המועד בו אמור התהליך להסתיים? מהו הלו"ז מפורט בנוגע להתקדמות בכל התהליך.

בכבוד רב ובברכה,

שדא עאמר, עו"ד

מחלקת זכויות המיעוט הערבי

דבי גילד-חיו, עו"ד

מקדמת מדיניות וחקיקה

¹ דה מרקר 13.12.2014, הממשלה מודה באפליה כלכלית של הערבים - ותשקיע כ-600 מיליון שקל בפיתוח <http://www.themarker.com/news/1.2511297>

² החלטת הממשלה מיום 21.12.2014, פעילות הממשלה לפיתוח כלכלי במגזר המיעוטים בשנת 2015 <http://www.pmo.gov.il/Secretary/GovDecisions/2014/Pages/des2365.aspx>